

Yoshlar huquqiy madaniyatining ilmiy- nazariy va metodologik asoslari

Shodiyev Ma'rufjon Mirsalimovich

Navoiy davlat pedagogika instituti tadqiqotchisi.

Tel: 99-755-88-66

E-mail: m.shodiyev@mail.ru

O'zbekiston, Navoiy vil. Navoiy shahri

Annotatsiya. Ushbu maqolada yoshlarda huquqiy madaniyatning ilmiy va nazariy metodologik asoslari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar. Yoshlar, huquqiy madaniyat, imkoniyat, samaradorlik, ta'li,. Manfaat, o'qitish.

Shodiyev Marufjon Mirsalimovich

Researcher of the Navoi State Pedagogical Institute.

Phone: 99-755-88-66

E-mail: m.shodiyev@mail.ru

Uzbekistan, Navoi village. Navoi city

Scientific-theoretical and methodological foundations of legal culture of young people

Abstract. This article talks about the scientific and theoretical methodological foundations of legal culture in young people.

Key words. Youth, legal culture, opportunity, efficiency, education. Interest, teaching.

Шодиев Маруфжон Мирсалимович

научный сотрудник Навоийского государственного педагогического института.

Телефон: 99-755-88-66

Электронная почта: m.shodiev@mail.ru

Узбекистан, село Навои. город Навои

Научно-теоретические и методические основы правовой культуры молодежи

Аннотация. В данной статье говорится о научно-теоретических методических основах правовой культуры молодежи.

Ключевые слова. Молодежь, правовая культура, возможности, эффективность, образование. Интерес, обучение.

Kirish (Introduction). O‘zbekiston Respublikasida ta’lim sohasidagi milliy dasturlar doirasida amalga oshirilayotgan ishlar va erishilgan qator ijobiy o‘zgarishlarga qaramasdan, ta’lim sifati va samaradorligini yanada oshirish, bunda yaratilgan shart-sharoitlar va imkoniyatlardan foydalanish bugungi kunda eng dolzarb masalalardan hisoblanadi. Yoshlarning bilim olish motivatsiyalarini shakllantiruvchi mexanizmlarni va o‘qitishning yangi shakl, noan’anaviy uslublari orqali ularning bilish hamda ta’lim-tarbiya jarayoni tizimini takomillashtirish va sifatini boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqib, ularni amalga oshirish zarurati mavjud. Aynan mana shular uzluksiz ta’lim tizimini mazmunan takomillashtirishni, ta’lim-tarbiya samaradorligini yangi sifat bosqichiga ko‘tarishga xizmat qiladigan ta’sirchan choralarni ko‘rishni taqazo qiladi. Ta’limning ustuvor vazifalaridan biri – yoshlar ongu shuurida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni qaror toptirish, jamiyatda o‘z o‘rnini topishi uchun amaliy - hayotiy ko‘nikmalarni shakllantirish hamda yoshlarning ijtimoiy huquqiy munosabatlarda faol ishtirok etishiga zamin hozirlashdir.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review). Bugungi kunda O‘zbekistonda yoshlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularga zarur shart-sharoitlar va imkoniyatlarni yaratib berish borasida mustahkam huquqiy baza yaratilgan va bu tizim zamon talablariga hamohang ravishda takomillashtirib borilmoqda. Xususan, bugungacha parlarnent tomonidan yoshlarga oid 40 dan ziyod qonun hujjatlari qabul qilingan bo‘lib, 30 dan ortiq xalqaro huquqiy hujjatlar ratifikatsiya qilingan. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning “Yoshlarimiz o‘rtasida xuquqiy madaniyat, sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilishga qaratilgan ishlarni samarasini oshirishni bugungi davrni o‘zi talab qilmoqda” deya bildirgan mulohazalari alohida ahamiyatga ega. Shuningdek, yoshlar tushunchasi va masalasida ko‘plab tadqiqotchilar o‘zlarining fikr va mulohazalarini bildirib o‘tganlar. Bu borada mahalliy tadqiqotchilardan G.Tulenova, M.Mirahmedova, R.Ubaydullaeva, M.Hasanova, M.Yuldasheva, B.Mirzaolimov, Ya.Kadirova, J.S. Umarov xorijiy olimlardan esa I.Kon, V.T.Lisovskiy, S. Ikonnikova, V. Pavlovskiy, Yu.Vishnevskiy, V.Shapko, A.Vishnyak, A.Roslavskiy, Maks Rubner, D.Bouglarning mulohazalari alohida ahamiyatga ega.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology).

Mamlakatimizda milliy huquq tizimini tubdan isloh qilish, jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirish hamda malakali yuridik kadrlarni tayyorlash borasida sezilarli ishlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, inson huquq va erkinliklariga hurmat munosabatini shakllantirish, yoshlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirishga, jamiyatda fuqarolarning huquqiy savodxonlik darajasini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Yoshlarning huquqiy oni va madaniyati tushunchalarining mazmun-mohiyatini anglab yetgandagina o'zlarining huquq va majburiyatlarini tushunib boradi. Huquqiy ong-bu ijtimoiy ongning shakllaridan biri bo'lib, kishilarning huquqqa va qonunchilikka, huquq tartibotiga va boshqa huquqiy hodisalarga bo'lgan g'oyalar, his tuyg'ular, tasavvurlar yig'indisi. Shuningdek jamiyatda huquqiy strukturasi huquqiy madaniyat hodisasi, huquqiy hayotning darajasi alohida o'rin tutadi.

Huquqiy ta'lim shaxsning huquqiy ong darajasini inson, jamiyat, davlat manfaatlariga javob beradigan eng umumiy yuridik prinsiplar va normalarni anglab yetishga yo'naltiradi. Huquqiy ongni shakllantirish ko'p jihatdan huquqiy ta'limga bog'liq. Ma'lumki, jamiyatning huquqiy ongini oshirmasdan, har bir fuqaroda qonun talablariga hurmatni tarbiyalamasdan, me'yoriy hujjatlar talablarini kundalik hayotga bevosita tatbiq etish tarbiyasini shakllantirmay turib iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy masalalarni yechib bo'lmaydi. Shu sababli, huquqiy madaniyatni huquqiy davlat qurish, huquqiy islohotlarni amalga oshirishda dastlabki asosiy masalalardan biri sifatida ko'rish mumkin. Huquqiy madaniyatning holati har qanday davlat huquqiy tizimi to'liq shakllanganligining asosiy sifat ko'rsatkichi hisoblanadi. Shuning uchun mamlakatimizda asosiy e'tibor avvalo huquqiy madaniyatini yuksaltirishning me'yoriyhuquqiy asoslarini shakllantirishga qaratilgan.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Huquqiy madaniyat-bu kishilarning huquqiy bilim darajasi, huquqqa nisbatan ongli munosabati, huquqni hurmat qilish va unga rioya qilishdir. Huquqiy madaniyat jamiyat umumiy madaniyatining uzviy tarkibiy qismi hisoblanadi. Huquqiy madaniyat jamiyatning huquqiy hayoti, uning huquqiy voqeligi, normativ-huquqiy hujjatlar, huquqiy ong rivojida erishilganlik darajasini ifodalovchi ma'naviy-axloqiy va huquqiy qadriyatlar tizimi hamda unga muvofiq tarzda qaror topadigan qonunga itoatgo'ylik va mamlakatda huquqiy-tartibot muhitini o'rnatish uchun ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishning amalga oshirilishi tushuniladi.² Fuqarolar o'z huquq va erkinliklarini ifoda etishi jamiyatda huquqiy madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Fuqarolarning shaxsiy, siyosiy, iqtisodiy-ijtimoiy huquqlari konstitutsiyamizda belgilab berilgan.

Shaxs, davlat va jamiyatning o'zaro munosabatlarida aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirishda quyidagi yo'nalishlar muhim hisoblandi.

1. Oilada huquqiy tarbiyani shakllantirish va huquqiy madaniyatni yuksaltirish;
2. Aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirishda mahalla institutining rolini kuchaytirish;
3. Ta'lim muassasalarida huquqiy savodxonlikni oshirish;
4. Davlat organlari va tashkilotlar xodimlarining huquqiy madaniyatini yuksaltirish;
5. Aholi barcha qatlamlarining huquqiy madaniyatini yuksaltirish

Yoshlar huquqiy madaniyatini yuksaltirishda ta'lim muassasalari yetakchi o'rinda turadi. Bunday islohotlarni yanada rivojlantirish maqsadida quyidagilarni taklif sifatida kiritmoqchiman:

1. Bolalar va o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda huquqiy ong va huquqiy madaniyatini shakllantirishga qaratilgan konstitutsiyani va inson huquqlarini o'rganish bo'yicha videoroliklar tayyorlash va ularni maxsus telekanallarda berib borish;

2. Ta'lim muassasalari o'quvchilari orasida huquq fanidan respublika miqyosida quyidagi tanlovlarni tashkil qilish va o'tkazish:

-umumta'lim maktablari boshlang'ich sinf o'quvchilari o'rtasida "Mening huquqlarim — mening kelajagim kafoloti" mavzusida insholar tanlovini tashkil qilish;

-umumta'lim maktablari o'quvchilari o'rtasida "Mening huquq va majburiyatlarim" shiori ostida rasmlar tanlovini tashkil etish;

Oliy o'quv yurtining, ayniqsa, huquqiy yo'nalishdagi o'quv yurtining talabalari esa huquqiy fikrlashnigina emas, keng doiradagi huquqiy muammolarni aniqlash, tahlil qilish, huquqiy islohatlar rivojlanish tendensiyalariga baho berish, bu o'zgarishlar kelajakda qanday natijaga olib kelishi mumkinligini his qila bilishi, ko'z o'ngiga keltira bilishni o'rganishi zarur. Buning uchun esa huquq fanlarni chuqur bilish talab qilinadi. Huquq fanlarni o'rganish uchun to'g'ri metod tanlash muhim ahamiyatga ega. Dars o'tishda to'g'ri metod tanlanmasa, nazariy jihatdan o'qituvchining bilimi yuqori bo'lishidan qat'inazar, kutilgan natijani bermaydi.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Qurilayotgan jamiyat egalari sifatida yoshlar namoyon bo'lar ekan, demak ularni demokratik tamoyillarga asoslangan

qonun-qoidalar asosidagi huquqiy bilimlar bilan qurollantirgan holda ijtimoiylashtirish masalasi bugungi kunning dolzarb masalalari qatorida yuqori o'rin egallaydi. Shu nuqta nazardan, yoshlarning barcha jabhalardagi islohotlarda keng va faol ishtirokini ta'minlash, jamiyatda kechayotgan o'zgarishlarga daxldorlik hissi bilan yondashish tuyg'usini shakllantirish, kuchli, adolatli fuqarolik jamiyatini barpo etish hamda rivojlantirish, ma'naviy jipslashgan jamiyatni shakllantirish jarayonlarida ishtirokini amalga oshirish ularning huquqiy madaniyatini yuksaltirish borasida barcha kuchlarni safarbar etish talab etadi.

Xulosa o'rnida shuni takidlash kerakki, yoshlar huquqiy madaniyatini yuksaltirishda tizimli, mexanizmlashgan uzluksiz islohotlarni olib borish kelajakda mamlakatimizda fuqarolik jamiyatiga o'tishga munosib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati (References)

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida" 2019 yil 9 yanvardagi PF-5618-son Farmoni.
2. Жиянмуратова Г.Ш. Ўзбекистон ёшларининг электорал маданиятини шакллантиришда ижтимоий-сиёсий насларнинг ўрни // Kutubxona.uz, 2020, 47 (3). – Б. 27-34.
3. Tadjixanov U., Saidov A. Huquqiy madaniyat nazariyasi. Darslik - T.: IIV Akademiyasi, 1998.- 57 b.
4. Ҳасанов Н. Н. Истиқлол даврида ёшлар ҳуқуқий маданиятини шакллантириш жараёнларининг социологик таҳлили. Соц фан. номз. дисс... Т.2007. 138 бет.
5. Amirov Z. "Huquqiy xabardorlikni oshirish huquqiy ong va madaniyatni yuksaltirish vositasi sifatida" // Jamiyat va boshqaruv –2015. №3